

omladina pravi seksualne orgije tokom prikazivanja filmova. Najviše iznenađuje u ovom filmu zanatska neumešnost, što se od Mitrovića, jednog od najstarijih i najiskusnijih jugoslovenskih reditelja, teško moglo očekivati. To je, pre svega, odsustvo plana u kadru, nedostatak dramaturškog oblikovanja i razvijanja likova, naivnosti u psihološkim transformacijama itd.

Na kraju, neizbežno je ukazati na to da jugoslovenska kinematografija, uprkos nesređenim odnosima, natezanja produkcijskih mogućnosti, mnogih promašaja i zabluda, krije obilje neiskorišćenih stvaralačkih potencijala, koje nepotrebno trači nesuvislom produkcijom svega i svačega.

PULA 82'

REDITELJU IMA KO DA PIŠE literatura u pulskom kvadratu

svetislav jovanov

Nesrećni dijalozni domaće kinematografije s literaturom – snimanje prema adaptiranim, dramtizovanim, redukovanim i kastriranim književnim predlošcima – nikako ne jenjavaju, demonstrirajući beskonačnu maštovitost u proizvođenju filmsko-literarne mucavosti, apsurdna i idiotizma. Iako ovogodišnja domaća kinematografska produkcija ne može da se pohvali kvantitativnim porastom takvih poduhvata, ova godina će ostati ipak zabeležena po količini pretencioznosti, uloženoj u projekte ovog tipa («Kiklop»), šarlatanskom nasilju nad filmskom trakom («Smrt gospodina Goluže»), temeljnom besmislu osnovne motivacije («Pustolina»). S druge strane, dragocen poen-za razvoj žanrovskog aspekta domaće kinematografije – predstavlja druga ekranizacija Pavličičeve proze (Ivandin «Zločin u školi»); međutim, u ukupnom kontekstu, ova vredna tendencija predstavlja još uvek svetlo na kraju tunela – u metodima transformacije literarnih celina u kine-

scena iz filma savamala

scena iz filma «lov u mutnom»

matografski medij kod nas prevladuje, šepuri se i razrasta kostimirana svest i patološka ambicija, združene sa briljantnim nepoznavanjem literarnih stilema i filmskog zanata.

»Klo, mili moj...«

U ekranizaciji Marinkovićevo «Kiklopa», koju nam je podario scenarist i reditelj Antun Vrdoljak, kao ključna dramaturška i stilistička figura pojavljuje se sklonost ka besomučnoj (Melkiorovoj) šetnji ulicama starog Zagreba. »Globalni« Vrdoljakov prosede izgleda ovako: kada se za kafanskim stolom nafilosofira o smislu života, vinu, pozorištu i fatalnim žena, a zajedno s privatno euforičnim Šerbedžijom i mrzovoljnim Ljubom Tadićem, naočiti Melkior Tresić, alias Frano Lasić, otiskuje se u nemušte šetnje slikovitim bidermajerskim sokacima. Jer, mogućnosti iole smislenog dijaloga u eksterijeru su za Vrdoljaka »sela u demokratskoj Španiji«, ali nije manja ni njegova muka s »intelektualnim« diskusijama u zatvorenom prostoru. Pošavši od premisa dramaturgije koje su prevashodno linearne i mehaničke, Vrdoljak ne uspeva čak ni da nagovesti osnovno problemsko jezgro Marinkovićevo romana: njegov Melkior ne prolazi ni kroz kakvu krizu, a kamoli »sudbinsku.« On (Melkior) pati zbog raznih dama, neuspešno se izvlači od vojske, beži odande natrag u sopstvenu prazninu, nedelatnost, nepotrebnost (naročito u odnosu na gledaoca). Sem, ako autor ovog filmskog parazita ne smatra da se pod oznaku »kriza« ili »dramatično« mogu svesti Melkiorova »gukanja« sa zaduhanom i precizno razgoliceonom Mirom Furlan. Uz to, Marinkovićevo sofisticirani dijalog Vrdoljak bespomoćno ostavlja da pluta po neuverljivoj atmosferi scene, izvan mizanscenskih zadataka likova, njihovih vizuelnih predodžbi i naturalističkih akcenata u ambijentu (duševna bolnica), svodeći taj dijalog na komično petparačko brbljanje o bogu, sreći, ženi, poeziji i sličnim ugodnostima za dokone pensionere. Koliko je Vrdoljakov dramaturški metod smušen, a rediteljski postupak neodrživ, svodeći i jedini smisleni i efektni prizor u »Kiklopu«, sjajna epizoda u kasarni s Ivom Gregurevićem: dovoljno je samo da se pojavi rasni, inteligentni (uostalom, u poslednje vreme na filmu nepravedno zapostavljan) glumac, pa da se rasprsnje u paramparčad sva »intelektualna« atmosfera i »kritička intonacija« (prema kome?) ovog filmskog bastarda. Najzad, krunski Vrdoljakov »podvig« predstavlja prezentacija Maestrove (Ljuba Tadić) smrti: možda jedina konkretna, akciona sekvenca u filmu realizovana je tako da i pored najbolje volje, čak i natprosečno inteligentnom gledaocu ostaje nejasno šta se dogodilo (ako nije studirao roman).

Živko snima, pazi se!

- »Kakav rukopis ima naš junak?
- Iskošen!
- Kakve su hotelske knjige?
- Prašnjave.
- Kakvi su varošani?
- Dokoni.«

(Danilo Kiš: »Dupli gulaš Branimira Šćepanovića«)

Teško da razumno ljudsko biće (homo sapiens) može bilo šta dodati ili oduzeti Kišovoj analizi i oceni Šćepanovićeve pripovetke »Smrt gospodina Goluže« (izrečenima u knjizi »Čas anatomije«). Međutim, bilo je samo pitanje vremena (i novca) kada će se naš najveći živući zatočenik »globalne metafore«, Živko Nikolić, poduhvatiti filmovanja Šćepanovićevo »svetsko-antologijskog« ostvarenja. Teško je, takođe, zamisliti efektniji susret literarne pretencioznosti i jalovosti s mimikrijom filmske pseudoavangarde: film »Smrt gospodina Goluže« predstavlja »biser« za kojim vapije Taborijeva »istorija ljudske gluposti«, produkt koji u šarlatanstvu daleko nadmaša istolmeneni literarni predložak.

Dok je u »Beštijama« iskazivao felinijevske komplekse, poturajući ordinarno nepoznavanje filmske dramaturgije i kinematografskog jezika kao »asoclativan stil«, a u »Jovani Lukinoj«, potpomognut Komoninovim folklornim »tragizmom«, sanjario o antičkoj čistoti strasti (uništavajući je, istovremeno, zastrašujućim greškama protiv logike, verodostojnosti i stilskog jedinstva), Nikolić je mogao da u dnu svesti dobronamernog posmatrača izazove tračak nade: »biće bolje, ako dobije bolji scenario, ako shvati neophodnost jasnog izražavanja, ako, ako...« S najnovijim njegovim filmom, situacija postaje konačno jasna. Nikolić ima patološku potrebu za destrukcijom oznaka i značenja, iako je nesposoban da ih prethodno oformi, makar i u rudimentarnom obliku. Zajedno s autorom pripovetke, Nikolić je sačinio scenarij na nivou »kako mali filmski Dokica zamišlja Otudenje«, zatrpavajući neukusnim ukrasima (likovi, ambijenti, emocije) pretencioznu prazninu.

smrt gospodina goluže, režija živko nikolić

U takvom scenariju, postaje očigledno da se Nikolićevo građenje priče ne može svrstati ni u kakvu varijantu naturalizma ili stilizacije; jednostavno, u njegovim kadrovima pustoši slepa, deformisana Volja, koja premešta motive, kalemi reakcije, razgrađuje dijaloge bez plana i smisla: žitelji provincijskog gradića se mrze bez povoda ili vole bez razloga – ali, u svakom slučaju, prezentirani su kao grimasoidi o kojima je Gojina kičica mogla samo da sanja. Goluža (kojeg jednodimenzionalno i zbrkano oličava Ljubiša Samardžić) reaguje na sopstvenu tobožnju egzistencijalnu ugroženost kao blago razočarani navijač nakon minimalnog poraza svog fudbalskog kluba. Dabome, Nikolić ne može da opstane ni pet minuta bez doziranja »amarkordizma« u kotorskoj varijanti: nerazumljive prostitutke s ogromnim stomačima, impotentni popovi, maska »lukavog hotelijera« s uvijenim brčićima, i, najzad, naravno, svakako, kao vrhunac – motiv »narastanja fašizma uoči velikog svetskog rata«! To što Nikolić čini, nije ni fašizam zaslužio, ali, eto, mora se biti i »angažovan«. Posebno su zanimljive vizuelne figure koje se zasnivaju na »erotskim motivima«, i u tom pogledu Nikolić ubedljivo vodi na listi domaćih reditelja koji neobrazloženo zasipaju ekran razgolićenim ženskim telima. Naime, u prizorima s uglednom udovicom Ankom, Goluzinom (u stvari, je l' da) izabranicom, praskaju, pucketaju i dime se čitave falange sveća. Da bi sugerisao – uostalom, vrlo »maštovito« – simbol falusa, reditelju nije dovoljna jedna, ili dve-tri sveće, nikako; *sve mora biti grandiozno, nadljudski, to jest neljudski, kao ostrvljeni miševi i »mačkovi« iz Ejverijevih »crtica«, što rastu ispod uma, kljukani kilometrima uzalud samlevene filmske trake.*

Sami po sebi, kao kinematografske činjenice, Nikolićevi filmovi možda ne bi zasluživali ni ovo malo reči (niti, možda, oštine kojom su izgovorene). Ipak, neophodno ih je – čak, sa stanovišta kritičkog morala – i nužno – uputiti, zbog činjenice da se takvim produkti danas, u našoj kinematografskoj produkciji, javnom mnjenju i kritici, smatraju normalnom pojavom, pa čak i izuzetnim dometom!!! Od te spoznaje do poimanja da naša kinematografija nije u suštini kinematografija Petrovića, Mimice, Makavejeva, Pavlovića, Karanovića i Sijana, već, uglavnom, kinematografija »a la Goluža«, mali je korak. Zbog budućnosti, ako već ne zbog sadašnjosti, taj sramotni žig mora se identifikovati.

Vitez u magli

Srećom, u ovogodišnjoj produkciji figurira i film koji pokazuje i daleko zahvalnije vidove i mogućnosti transfera literature: radi se o ekranizaciji kriminalističkog romana »Stroj za maglu« Pavla Pavličića, koju je napravio scenarist i reditelj Branko Ivanda pod naslovom »Zločin u školi«. Odustajanjem od Pavličićevog efektnog naslova, Ivanda nije promašio i osnovni koncept romana koji taj naslov oličava: njegova interpretacija priče o neprilikama u koje upada srednjoškolski profesor Zlatko Kovač (igra ga Zlatko Vitez), efektno sakuplja složene motivacijske tokove romana u koherentan dramski niz, najčešće uspešno mireći uslovnosti kriminalističkog žanra sa opsesivom rediteljevom već oformljenom vizuelnog rukopisa (»Preki sud«, »Spjunjska veza«).

Opredivši se za jedan vid »analitičkog krimića«, Ivanda je sebi stvorio prostor za kompoziciono i montažno detaljiziranje, između ostalog, i redukovanjem izvesnih segmenata i montažno Pavličićeve naracije (bivša Kovačeva devojka postaje supruga Hudeca, uvodi se, umesto prvog nalaženja leša, motiv Totovog pisma). Iako je time, za manje pažljivog i strpljivog posmatrača, stvorio izvesnu zbrku u pogledu imena likova i njihove povezanosti sa zločinima, Ivanda je osnovnu radnju prezentirao u oštrim kontrastima motiva i postupaka, stvorivši tlo iz kojeg društveno-kritičke asocijacije izrastaju s najvećom uverljivošću (prauzrok konflikta i zločina je jedna prevara iz burnih dana 1968.).

Štaviše, etički karakter dileme glavnog protagonista Kovača – spoznaja potreba da se »zamuti« žabokrečina malograđanskog modela odnosa zasnovanog na laži, kao i spoznaja nemogućnosti takve akcije – izrasta kod Ivande sasvim neprimetno, gotovo rafinirano, kako ritam smenjivanja konverzionih scena s prizorima iracionalne napetosti, »umnožava nivoe akcije i motive likova. U tom smislu, sekvenca u kojoj se Kovač najzad pri dnevnoj svetlosti suočava sa Užarevićevim »strojem za maglu«, predstavlja izvanredan primer žanrom supstituisane figure koja, postajući simbol, ne gubi ništa od svog akcionog potencijala. U Ivandinom proseyu, žarišta zbivanja i značenja jesu asocijativni sklopovi, ali do njihovog formiranja dolazi se isključivo posredstvom analitičkog razlaganja, gradiranja i komparacije akcionih elemenata – postupak za konkretno delo i za žanr plodonosan, za našu oskudnu žanrovsku produkciju više nego dragocen.

noću živjeti, režiser miroslav mikuljan

»polja« – časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5/II, telefon (021) 28-765

uređuju: milan dunderški, dragan čopić, simon grabovac, dragan koković, miroslav radojković, vicko arpad i jovan ziviak (glavni i odgovorni urednik), sekretar r. gikić /tehnički i likovni urednik cvetan dimovski/ članovi izdavačkog saveta: aleksandar forišković, petar janković, tatjana jašin, slađana kolundžić, velja macut, ljubica dotić-petrović, vlada stevanov (predsednik), radivoj šajtinac, julijan tamaš, nedeljko terzić i milan uzelać (delegati šire društvene zajednice); /gordana divjak-arok, darinka nikolić, vitomir sudarski, dragica eraković i jovan ziviak (delegati izdavača), /izdaje nišro dnevnik, oour »redakcija dnevnik«, novi sad, bulevar 23 oktobra 31. /direktor vitomir sudarski/ osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine /časopis finansira SIZ kulture vojvodine/ rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 190 /godišnja pretplata 240 dinara, za inostranstvo dvorstruko/ žiro račun: 65700-603-6324 nišro dnevnik, oour »redakcija dnevnik«, sa naznakom za »polja« /lektor zorica stojanović/ štampa dnevnik – novi sad, bulevar 23 oktobra 31 /na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413-152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga/ tiraž 2.000 primeraka.